

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.



CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

Jarlsberg og Larviks Amt.

36. Bjørnerud.

Literatur. O. Rygh i Aarsberetning fra Foren. til norske Fortidsmind. Bevaring for 1895 S. 62 f.

Grundlag for Behandlingen. Undersøgelse af Originalen.

Tegning. Autotypi efter Photographi, taget af Photograph Væring.

Paa en Guldbracteate, som i 1895 erhvervedes af Universitetets Samling af nordiske Oldsager (Nr. 17955), er 3 Runer anbragte. Denne Gjenstand opgives at være funden paa Pladsen Bjørnerud i Sande Sogn og Præstegjæld, lige ved Grænsen mod Skoger Sogn, c. 1½ Kilometers Vei fra Skoger Jærnbane-station ved Veien, som fra denne fører i sydvestlig Retning; nærmere Oplysninger savnes.



Bracteaten er 2,2 Cm. i Tværmaal og veier 3,1 Gr. Hempen er borte, men to af de under denne tilloddede Korn er bevarede. Præget forestiller et menneskeligt Hoved over et firføddet Dyr. Baade Menneskehovedet og Dyret er vendt mod venstre. Foran Ansigtet er en Fugl, der er vendt mod høire. Af det firføddede Dyr er meget lidet at se, og dette kan ikke tydelig adskilles fra Fremstillingen af Fuglen. Udenfor Figurernes sees inderst en ophøiet Perlerad, saa en ophøiet Cirkellinje og endelig, nærmest indenfor den Perlering, der som vanlig er loddet til Bracteateens Rand, en Rad fordybede, dobbelte spidse Vinkler.

Mellem Ansigtet og Fuglen er fra høire mod venstre anbragt Runerne

∩ 11

d. e. **alu**. ∩-Runens Kvist berører ∩-Runens krumme Stav. Paa ∩-Runen dannes den rette Stav af en Fuglefiguren tilhørende Conturlinje. Denne Runes krumme Stav vender mod høire, medens de to foregaaende Runer vende mod venstre. I Forhold til de andre Runer bliver ∩-Runen altsaa en Venderune.

Med Runer findes **alu** ogsaa skrevet paa flere andre Bracteater, som er nævnte S. 161 f.; jfr. S. 267 f. Af disse er den, som har en Fremstilling, der er nærmest beslægtet med Bjørnerud-Bracteaten, Stephens Nr. 68 fra Ølst ved Randers, Jylland. Her sees meget tydelig et menneskeligt Hoved over et hornet Dyr, begge vendte mod venstre, og foran Ansigtet er en mod høire vendt Fugl. Men **alu** er her, afvigende fra Forholdet paa Bracteaten fra Bjørnerud, anbragt under Dyrets Forben. Stephens Nr. 68 har ogsaa en anden Indskrift, **hag**. Et Par andre Bracteater med Indskriften **alu** (Stephens Nr. 15 fra Slangerup, Sjælland, Nr. 88 fra Gotland og Nr. 103 fra Darum, Jylland) har ligeledes en Fremstilling, som viser et menneskeligt Hoved over en Dyrefigur. Ogsaa paa andre Gjenstande end Bracteater findes **alu** skrevet med Runer, dels alene dels sammen med andre Ord. Se herom S. 161 f., 232. Jfr. ogsaa S. 314 f.

Runerne **alu** er S. 163 f. tolkede som et Substantiv i Intetkjon Ental (af en consonantisk Stamme *aluh-*), der betyder „Værn“, „en Gjenstand, som beskytter“, særlig „en Gjenstand, som giver magisk Beskyttelse mod onde Aander og andet Ondt“. Efter denne Tolkning skulde *aluh* paa Kinneved-Stenen i Vestergötland være en fuldstændigere Form (hvis *h* skulde være overført fra andre Casusformer), og Ordet skulde være beslægtet med got. *alhs* „Tempel“, angelsaks. *ealh* „Tempel“ (i Navne *aluch-*), *ealgian* „forsvare“, gr. *ἀλή* og (Dativ) *ἀλή* (af Stamme *ἀλκ-*) „Styrke, Værn“.

Mod denne Forklaring indvender v. Grienberger i Zeitschr. f. deutsche Philologie XXXII S. 292 følgende: „Die grundbedeutung des germ. *alhs* ist aber ohne zweifel nach altlitt. *elkas* „hain“ die von „zaun, hag“ und die bedeutung von ags. *ealgian* „to defend“ beruht auf dem begriffe des zäunens und gestattet keinen zwingenden rückschluss, dass dem germ. *alhs* neben der gewöhnlichen concreten bedeutung „gehegtes grundstück“ auch die abstracte „schutz“ zugekommen wäre.“ Han forklarer **alu** som Hunkjønord (med samme Endelse som *minu liubu* paa Opedal-Stenen) af en Stamme *alō-*, afledet af Verbet *alan*, oldn. *ala* „nære“. Ordets Betydning skal være: „incrementum, gedeihen“.

Men derved bliver, som v. Grienberger selv fremhæver, Formen **aluh** paa Kinneved-Stenen uforklaret. Da oldn. *ala*, ligesom lat. *alere*, betyder „nære“, skulde man vente, at et deraf afledet Hunkjønord **alu* betydede „Næring“. Hverken af denne Betydning eller af Betydningen „Trivsel“ vil man let kunne forklare Ordets Brug paa Aarstad-Stenen:

hiwigan

sar alu,

hvorefter i en ved et bredt Mellemrum adskilt Linje følger den Dødes Navn i Genetiv. Her er **alu** (S. 232) forklaret som Betegnelse for det fredhellige Mindesmærke.

Heller ikke vilde Kinneved-Stenens **sir aluh** passende kunne tolkes som „denne (er) Næring (eller: Trivsel)“.

Vi kan derfor ikke holde v. Grienbergers Forklaring for sandsynlig.

Maaské har det med got. *alhs*, ags. *ealh* sammenhørende urnordiske **aluh**, **alu** betegnet „et omhegnet, fredet, helligt Sted“, men ogsaa „en omhegnet, fredet, hellig Gjenstand“. Ordet **waha*, oldnord. *vi*, *vé* synes ligeledes at have haft begge disse Betydninger og at have været brugt ikke blot om et Tempel og et Gravsted, men ogsaa om en rørlig hellig Gjenstand, f. Ex. en Bracteate. Se. S. 251 f., 264—66.

Om den her behandlede Bracteate-Indskrifts Alder ved vi ikke at anføre andet end det, som kan slutes af Tiden for Guldbracteaterne overhoved og af andre Gjenstande, som har Indskriften **alu**. Jfr. navnlig S. 45, 166 f., 235 f., samt S. 169, 187, 204.
